

Pomberger, B. M. 2018: Roman Bells in Central Europe: Typologies and Discoveries [online]. *Musarchaeology Vienna* – Online Publication 2018_1, 1–18.

Tejral, J. 2008: Ke zvláštnostem sídlištního vývoje v době římské na území severně od středního Dunaje. In: E. Droberjar et al. (eds.): *Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů* (Archeologie barbarů 2007). Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37.

Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 67–98.

Zeman, T. 2017: *Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce*. Archaeologica Olomucensia. Tom II. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Summary

In 2024, two hoards were discovered in Borotín (Blansko District), on the slope of a hill at the border of the Malá Haná region. One of them (Fig. 1) comprised two bronze bells, an iron ladle, and a short iron sword or dagger (Fig. 2). The second hoard contained four bronze coins (one of them identified as sestertius belonging to Antoninus Pius, AD 138–161), as well as iron items including horse bits, a spearhead or throwing spear fragment, and a spur (Fig. 3). While the first hoard can be broadly dated to the Roman period, the second is most likely associated with the period of the Marcomannic Wars. These finds probably represent new evidence of Roman military activity in the area.

Balázs Komoróczy, Zuzana Jarůšková

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ul. Příční č. p. 505.

Doba římská a doba stěhování národů. Sídliště. Plošný odkryv.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.2001425N, 16.6159725E; 49.2003581N, 16.6158786E; 49.1999464N, 16.6149961E; 49.2001953N, 16.6147547E

V Brně-Zábrdovicích, na ulici Příční probíhal od června do srpna 2024 záchranný archeologický výzkum (Bučo 2024), vyvolaný stavbou „BD Příční 14“. Plocha byla zničena recentními zásahy do hloubky cca 2 m od současného terénu. Výzkumem se podařilo zachytit archeologické situace z protohistorického období. Keramický materiál byl vyhotoven na kruhu, vzhledem k jeho fragmentarizaci však nebylo možné určit přesnou dataci.

Literatura

Bučo, M. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při chystané stavbě „BD Příční 14“*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 65/24. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

In 2024, a rescue archaeological excavation was carried out during the construction of a building at 14 Příční Street in Brno (Zábrdovice cadastral area, Brno-City District). Features from the protohistoric period were uncovered.

Michal Bučo

Držovice (k. ú. Držovice na Moravě, okr. Prostějov) „Za Humny“ (bývalá cihelna), parc. č. 216/1.

Mladší doba stěhování národů. Pohřební areál. Plošný odkryv.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -556372.89, -1131768.31

Při severním okraji intravilánu dnes samostatné obce Držovice (v letech 1950–1954 byly součástí tzv. „velkého Prostějova“, ke kterému byly v roce 1973 opětovně připojeny, aby dne 1. 6. 2006 znovu získaly svoji samostatnost), v poloze s pomístním názvem „Za Humny“, leží bývalý těžební prostor držovické cihelny, dříve cihelny Konečného a Nedělníka – v roce 1948 transformované do Hanáckých cihelen a od roku 1960 součást Cihelny G. Klimenta v Brně, kde se v současnosti nachází recyklační závod firmy Očenášek. Při těžbě cihlářské hlíny (přesněji kvartérních spraší würmského stáří) se v minulosti často přicházelo na „pozůstatky diluviálních zvířat“, které obohacovaly postupně se rozrůstající sbírky vznikající Musejní a průmyslové jednoty v Prostějově. Byla zde však zjištěna i dlouhodobě užívaná venkovská raně středověká nekropole (souhrnné Fojtík, Šmíd 2008, 19, 51–54, 79–80, 103–104, tab. 1: 1–2, 37–41, 59: 1–10; 73: 1), která je díky statí F. Faktora, otištěné již v roce 1896 na stránkách Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci (Faktor 1896), jednou z nejstarších v literatuře evidovaných archeologických lokalit Prostějovska. Její existence byla v roce 2014 připomenuta náhodným objevem hrobu jezdce – lukostřelce (Fojtík 2015), pohřbeného zde spolu se svým koněm někdy na počátku 6. století n. l. V roce 2020 v jeho blízkosti proběhl záchranný archeologický výzkum vyvolaný rozšířením těžebního pole ve východní části areálu bývalé cihelny, kterým bylo odkryto a zdokumentováno šest hrobů – pět z nich náleželo právě době pokročilého stěhování národů (nejspíše germánskému kmenu Langobardů), šestý pak bezpečně souvisel s pozdější nekropolí slovanského etnika (Fojtík 2021).

V březnu a dubnu 2024 realizovalo prostějovské pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., další terénní odkryv, související s opětovnými zemními pracemi v areálu bývalé cihelny. Na skryté ploše se podařilo zachytit jeden žárový hrob, a především 11 hrobů kostrových, povětšinou však druhotně otevřených a téměř dokonale „exhumovaných“ již hluboko v minulosti. Jejich zásypy byly tak nálezů zcela prosté nebo obsahovaly pouze ojedinělé zlomky lidských kostí a v jednom případě i kostí drobnější psovitě šelmy. Pozornost si zaslouží zejména trojice hrobů, z nichž jeden byl poznamenán starším sekundárním zásahem jen v omezené míře (hrob č. 14/2024), dva pak zcela unikly pozornosti, a zůstaly tak nedotčenými (hroby č. 10/2024 a 13/2024).

Hrob č. 14/2024 byl vzhledem k posunutí, či dokonce přetočení celých partií skeletu, jinak však dodržujících své původní anatomické rozložení, otevřen a „vyloupen“ poměrně brzy po uložení do země. I přes výkop cílený na střední část těla pohřbené starší ženy (patrně tedy na kovové šperky situované v oblasti trupu) se tak podařilo zdokumentovat nejen část kosterních pozůstatků, ale také objevit řadu předmětů z její původní „výbavy do záhrobí“. Mezi solitárními kostmi rozmetanými v zásypu jámy o rozměrech cca 230 × 100–110 cm a hloubce 90 cm byl nalezen železný nožík. Nade dnem pak spočívaly, mimo zmíněný skelet s doklady druhotné manipulace s tělem pohřbené, i zmíněné doprovodné nálezy. V oblasti krční páteře ležel trojvrstvý kostěný jednostranný hřeben s bohatou výzdobou a v okolí pak rozptýlené korálky, které byly součástí náhrdelníku

v celkovém počtu 16 objevených kusů (převažují korálky vyrobené z karmínově červené a/nebo žluté sklovité hmoty doplněné dvěma polyedrickými exempláři z modrého skla a jedním korálkem z jantaru). Pod pánevními kostmi byla situována keramická nádoba a přeslen.

Hrob č. 13/2024 obsahoval skelet dospělé ženy uložené do nepravidelně oválné hrobové jámy o rozměrech cca 225 × 65–100 cm a hloubce 85 cm v nezvyklé poloze na břiše. Zjevná semknutost kostí nepochybně svědčí o těsném zabalení či spíše až stažení těla do pohřebního rubáše nebo kusu textilu. Při levém rameni byla objevena drobná stříbrná zlacená spona vykládaná po obvodu almandinem dovezeným snad až z Indie (tj. polodrahokamem sytě červené až červenohnědé barvy, jehož název je odvozen od starověké brusírny drahokamů Alabanda v Turecku), a ve středu snad dokonce exotickou slonovinou. Jedná se o jen velmi vzácně se vyskytující ozdobu / šatní spínadlo označované jako vírová spona (svým ztvárněním totiž připomíná vodní vír, cf. Tejral 2011, 59–60, Abb. 25), a především také o vysoce spolehlivý datační předmět, který klade hrob do prvních desetiletí 6. století n. l. Překvapivým nálezem je druhotně upravený zlomek skleněné nádoby, sloužící snad jako ozdoba, amulet nebo „zástupný milodar“, skrytý pod paží levé ruky. Pochází z nádoby ve své době velmi ceněné a společensky prestižní – tzv. poháru s chobotovitými nálepy a z pohledu archeologického jde o první doklad jejího výskytu v českých zemích.

Za „objev desetiletí“ lze pak v regionu Prostějovska zcela bez nadsázky považovat hrob č. 10/2024, který poskytl pohřeb dospělého muže – bojovníka a jezdce na koni (obr. 4). V terénu takřka nečitelná hrobová jáma o rozměrech 230 × 90–100 cm a hloubce 45 cm se výplní téměř nelišila od okolního sprašového podloží, a zůstala tak dodnes utajena. Skelet pohřbeného ležel v natažené poloze na zádech a byl orientován ve směru V–Z. V rohu jámy spočívalo železné kopí, při pravé ruce pak železný nůž, a především velmi dobře zachovaný železný meč – tzv. spatha o délce

Obr. 4. Držovice. Hrob bojovníka a jezdce na koni. Foto P. Fojtík.

Fig. 4. Držovice. Burial of a warrior and horse rider. Photo by P. Fojtík.

Obr. 5. Držovice. Detail železného meče. Foto P. Fojtík.

Fig. 5. Držovice. Iron sword detail. Photo by P. Fojtík.

téměř 90 cm (obr. 5). V oblasti pasu byla situována železná opasková přezka a koncentrace drobných nálezů, zjevně z obsahu textilní nebo kožené tašky uzavřené bronzovým knoflíkem s očkem a zavěšené na opasku. Ta obsahovala železnou ocílkou, úštěpy silicítů sloužící za křesací kameny a zcela otřelou měděnou římskou minci. U paty pravé nohy byla vyzvednuta velmi subtilní železná destičkovitá ostruha, dokládající jízdu na koni, se kterou lze spojovat i neklamně stopy sice vážných, ale zdárně zhojených zranění utrpených nepochybně při pádu z koně – jednalo se o zlomeninu levé kosti stehenní, a především pravé kosti pažní (zde po srůstu vedoucí k viditelnému a jistě i citelně omezujícímu zkrácení pravé horní končetiny).

Výše ve stručnosti přiblížené nálezy z Držovic reprezentují doposud nejseverněji lokalizované pohřebiště z doby pozdního stěhování národů s výskytem hrobů koní na Moravě (na jihu registrujeme lokality Drnholec, Šakvice, Lužice, severněji pak Holubice a Žuráň), a řadí tak držovickou cihelnu k důležitým lokalitám počátku 6. století n. l. nejen v českých zemích, ale i v širší oblasti středního Podunají (cf. Trampota et al. 2022, 166–169, Fig. 33–34). Jde o svým způsobem unikátní doklady doby, kdy se zde usazení příslušníci germánského kmene Langobardů postupně (z části?) přesouvali do Panonie (dnešního severozápadního Maďarska; k podobným hrobům viz Bóna, Horváth 2009), aby na konci svého putování (v roce 568) dorazili až do dnešní severní Itálie, kde je jejich jméno dodnes uchováno v geografickém označení Lombardie.

Literatura

- Bóna, I., Horváth, J. B. 2009: *Langobardische Gräberfelder in West-Ungarn*. Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum.
- Faktor, F. 1896: Staroslovanské pohřebiště u Držovic. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* XIII, 166.
- Fojtík, P. 2015: Držovice na Moravě (okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 56(2), 258–259.
- Fojtík, P. 2021: Držovice (k. ú. Držovice na Moravě, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 62(2), 224–225.
- Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: *Slovanské hroby a pohřebiště na Prostějovsku*. Pravěk, Supplementum 18. Brno: Ústav archeologické památkové péče.
- Tejral, J. 2011: Zum Stand der Langobardenforschung im norddanubischen Raum. In: J. Tejral et al. (Hrsg.): *Langobardische Gräberfelder in Mähren I*. Spisy Archeologického ústavu Brno AV ČR Brno 39. Brno: Archäologisches Institut Akademie der Wissenschaften der Tschechische Republik Brno, v. v. i., 11–73.

Trampota, F., Kubín, P., Melicherová, L., Vargová, L., Jarošová, I., Vymazalová, K., Horáčková, L., Nývtová Fišáková, M., Rebay-Salisbury, K., Rendl, B., Kanz, F., Mařík, I., Klontza-Jaklová, V. 2022: The Late Migration Period Cemetery at Drnholec (Břeclav District, Czech Republic). *Památky archeologické* CXIII, 135–181. DOI: 10.35686/PA2022.3.

Summary

In 2024, a rescue archaeological excavation, prompted by the expansion of a mining area at the site of a former brickworks in Držovice (Prostějov District), yielded one cremation grave and 11 inhumation graves associated with the northernmost burial site from the Late Migration period identified in Moravia that includes horse burials. Thanks to the newly discovered warrior grave containing an iron sword (Grave 10/2024; Fig. 4, 5), the Držovice brickworks site ranks among the key early 6th-century sites not only within the Czech lands, but also in the broader Middle Danube region.

Pavel Fojtík

Holasovice (okr. Opava)

Extravilán, parc. č. 642/14.

Mladší doba římská. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Ostravě.

Lokalizace: WGS-84: 49.9955578N, 17.8141883E

V průběhu záchranného archeologického výzkumu realizovaného v letech 2023 a 2024 na katastru Holasovic, na parcele č. 642/14, byla zachycena malá část zahlobené chaty. Její dno zasahovalo jen velice mělce pod úroveň povrchu podloží. Skrývka byla v superpozici s chatou pouze v prostoru jejího jihozápadního rohu, kde byla dokumentována jedna sloupová jáma. Z výplně objektu pochází několik drobných keramických střepů. Zlomek jedné na hrncířském kruhu točené šedé misky náleží kultuře przeworské z mladší doby římské. Stavba patrně souvisela s osídlením zachyceným při záchranném archeologickém

výzkumu v roce 2011, kdy probíhala stavba blízké cyklistické trasy č. 55 „Slezská magistrála“ (Hlas 2012, 183). Lokalita byla osídlená také v neolitu a ve starší době železné.

Literatura

Hlas, J. 2012: Holasovice (okr. Opava). *Přehled výzkumů* 53(1), 183.

Summary

During the spring and summer months of 2023 and 2024, a rescue archaeological excavation was carried out in the cadastral area of Holasovice (Opava District), on plot No. 642/14. The excavation revealed part of a sunken hut dating to the Late Roman period.

Jindřich Hlas, Jiří Motěšický

Holešov (k. ú. Všetuly, okr. Kroměříž)

Ul. Palackého, parc. č. 609/5.

Doba stěhování národů. Pohřebiště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 17.54983E, 49.32501N

V roce 2024 proběhl záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavební aktivitou související s rozšiřováním stávajícího parkoviště pro společnost Nestlé Česko na ulici Palackého v Holešově-Všetulích (obr. 6). Areál na výrobu cukrovinek je v obecném povědomí však znám spíše pod původním názvem SFINX a jeho tradice sahá až do devatenáctého století. Místo výzkumu se nachází v zákrytu několika zbývajících stromů přímo naproti hlavní budově objektu s ikonickou sfingou před vstupem do závodu. V jižní části dotčené plochy bylo po skrývce nadložních vrstev registrováno celkem 12 kostrových hrobů, které se vyznačovaly špatně čitelnými zasypy s podílem vápenatých konkrécií, uvnitř kterých byly po začistění zřetelné druhotné zásahy vyznačující se naopak výrazněji tmavším zbarvením. Mimo hroby byly při následném začistění plochy v její východní části zjištěny i dva sídlištní objekty, které pravděpodobně představují naprostou periferii rozsáhlého polykulturního sídliště nacházejícího se na levobřežní (jižní) terase Rusavy, v širším prostoru

Obr. 6. Holešov. Celkový pohled na plochu pohřebiště v průběhu výzkumu. Foto M. Popelka.

Fig. 6. Holešov. General view of the burial site during excavation. Photo by M. Popelka.